تاریخ دریافت: ۲۰ شهریور ۱۴۰۱ تاریخ پذیرش: ۱۸ بهمن ۱۴۰۱ صفحات ۱۰۶ الی ۱۴۷

ارائه الگوی حکمروایی در مدیریت پایدار مصرف برق

غلامرضا کاظمیان شیروان[۱] رضا واعظی[۲] وجه الله قربانی زاده[۳] محمدرضا رئیسی[۴]

چکیده: ماهیت و چگونگی روابط سه‌گانه بین دولت، مدیریت انرژی و توسعه پایدار؛ موضوعات متقاطع و بهم‌پیوسته‌ای هستند که در مواجهه با موضوع مدیریت مصرف برق نقشی اساسی و راهبردی ایفا می‌کنند. حکمروایی به عنوان رویکردی برای تبیین الگوی مدیریت انرژی با در نظر گرفتن موضوعات سه گانه بالا مورد توجه پژوهشگران قرار دارد. این رویکرد با تمرکز بر بازتعریف نقش کنشگران مختلف در فرآیندهای تصمیم-گیری در مسائل خدمات عمومی، به اهمیت تقویت نقش شهروندان و محدود کردن نقش دولت تاکید می‌کند. این پژوهش بر شناخت الگوهای حکمروایی مطرح برای مدیریت مصرف پایدار برق با درنظرگرفتن رویکردهای غالب مدیریتی در این حوزه متمرکز است. این پژوهش با استفاده از روش کیفی فراترکیب انجام شده است. بر این اساس با بررسی ادبیات و مطالعات انجام شده در بازه زمانی سال های ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۱ و مطابق روش فراترکیب سندلوسکی، سه سبک مدیریتی در راستای دو راهبرد کلی مدیریت مصرف برق برای تحقق چهار شاخص توسعه پایدار تعیین شده و پنج نقش برای دولت، پنج نقش برای جامعه و دو نقش برای بخش خصوصی در قالب سه مدل حکمروایی، استخراج و به عنوان الگوی مطلوب حکمروایی مصرف پایدار انرژی برق ارائه شده است.

واژگان کلیدی: حکمروایی، توسعه پایدار، مدیریت انرژی، فراترکیب، حکمروایی مصرف برق

[۱] - دانشیار مدیریت شهری، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده مدیریت و حسابداری، تهران، ایران، نویسنده مسئول، ایمیل : kazemian۱۳۴۴@gmail.com

[۲] - استاد مدیریت دولتی، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده مدیریت و حسابداری، تهران، ایران

[۳] - دانشیار مدیریت دولتی، دانشگاه علامه طباطبایی ، دانشکده مدیریت و حسابداری، تهران، ایران

[۴] - دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده مدیریت و حسابداری، تهران، ایران

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

۱.مقدمه، مسئله و هدف تحقیق:

مسئله مدیریت مصرف پایدار انرژی به طور کلی و مدیریت مصرف پایدار انرژی برق به طور خاص به دغدغه تمامی جوامع و دولت‌های دنیا در دوران کنونی تبدیل شده است در این میان کشورهای در حال توسعه به دلیل بهره‌وری پائین نظام های تامین و توزیع انرژی که با شاخصی به نام "شدت انرژی"[۱] به خوبی قابل بررسی و مقایسه می باشد در سال های اخیر با چالش‌های جدی مواجه شده‌اند. در این میان موضوع انرژی برق و مسئله مدیریت مصرف پایدار این انرژی نیز با توجه به نقش زیرساختی و اساسی که در تولید و توسعه جوامع ایفا می کند اهمیتی حیاتی پیدا کرده است. محدودیت های روز افزون منابع تولید برق و هزینه های بسیار زیاد انتقال و توزیع آن بین گروه های مختلف مصرف کننده، مسئله مدیریت مصرف پایدار این انرژی را به یکی از اَبَر چالش های پیش روی دولت های در حال توسعه تبدیل کرده است.

همانطور که اشاره شد مسئله مدیریت مصرف انرژی به شکل کلی و برای تمامی انواع انرژی مسئله ای حیاتی است با این حال برخی ویژگی های فنی و ماهوی انرژی برق، ضرورت و اهمیت بررسی منحصربه‌فرد مدیریت مصرف پایدار در این بخش را اجتناب ناپذیر کرده است. مهم ترین وجه تمایز انرژی برق با سایر منابع انرژی، قابلیت پایین ذخیره‌سازی آن در حجم بالا به دلیل محدودیت‌های فنی-اقتصادی است که نتیجه آن ضرورت همزمانی تولید و مصرف برق می باشد(گوتو و همکاران،۲۰۱۵). لذا تولید بیش از حد نیاز و مصرف بیش از حد عرضه در یک لحظه مشخص موجب بروز پیامدهای جدی فنی می‌شود.

[۱]- Energy Intensity

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

یکی از راهکارهای پیش روی دولت ها در مسیر مدیریت مصرف برق، بازنگری در ساختارهای مدیریتی فعلی با هدف تعدیل مسیرهای تصمیم سازی و تصمیم گیری و افزایش توجه به نقش سایر کنشگران (بخش خصوصی و جامعه) با تاکید و تمرکز بر استفاده از مدل های مختلف حکمروایی می باشد (کوندابانیانگا، ۲۰۲۰؛ آمسلر،۲۰۱۶؛ بالدوین،۲۰۱۸). یکی از دلایل اصلی استقبال از رویکرد حکمروایی در مسئله مدیریت مصرف انرژی تمرکز و تاکید این رویکرد بر اهمیت نقش کنشگران غیردولتی در فرایند تصمیم سازی، تصمیم گیری و حل مسائل مدیریت مصرف انرژی است(چارناک و همکاران،۲۰۲۰). چرا که در مدیریت مصرف انرژی، مصرف کنندگان مختلف بعنوان کنشگران سمت تقاضای انرژی که کیفیت، نوع و حجم مصرف آنها نقشی اجتناب ناپذیر در پایداری انرژی دارد از اهمیت ویژه ای برخوردار هستند.

به همین دلیل رویکرد حکمروایی از این منظر که تسهیل کننده شکل گیری ارتباطات اثربخش بین مصرف کنندگان ، دولت (بعنوان متولی اصلی تامین برق) و بخش خصوصی و در نتیجه آن شناسایی و درک متقابل چالش های مصرف کنندگان و محدودیت های تولید برای کنشگران می شود، می تواند به عنوان یک رویکرد مدیریتی اثربخش در حوزه مدیریت مصرف پایدار برق مورد توجه قرار گیرد.

مطالعات انجام شده در حوزه مدیریت مصرف برق و همچنین تجربیات کشورهای توسعه یافته در این حوزه نشان می دهد که ساختارهای متمرکز و سنتی سازمان های دولتی که فرایند های تصمیم گیری یکطرفه و بالا به پایین ویژگی اساسی آنها می باشد دیگر اثربخشی و کارایی لازم را ندارند زیرا این ساختارها در اوایل قرن بیستم و در دورانی شکل گرفته اند که اساسا مسئله مدیریت مصرف و چالش های محیط زیستی ناشی از تولید برق از منابع فسیلی مطرح

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

نبوده و هدف صرفا ایجاد سازوکاری برای فروش هرچه بیشتر انرژی برق به مصرف کنندگان بوده است (تیبروس و همکاران ۲۰۲۰، لی۲۰۱۴). اما در دوران کنونی و بر اساس اهداف توسعه پایدار تعریف شده توسط سازمان ملل دیگر نه تنها تولید انرژی برق با استفاده از سوخت های فسیلی مطلوب نمی باشد بلکه تا سال ۲۰۳۰ می بایست ۴۰٪ از کل برق تولیدی در دنیا از منابع انرژی تجدید پذیر تامین شود (آژانس بین المللی انرژی[۱] ۲۰۱۴).

لذا تجدید ساختار صنعت برق با هدف مدیریت مصرف پایدار این انرژی ضرورتی انکارناپذیر است و محور اساسی در این تجدید ساختار توجه به اهمیت نقش آفرینی و اثرگذاری گروه های مختلف ذی نفعان (شهروندان، جامعه و بخش خصوصی) در فرایندهای تصمیم سازی و تصمیم گیری می باشد (کلی ۲۰۱۸، لمه ۲۰۲۱). اما چگونگی انجام این تجدیدساختار در حوزه مدیریت مصرف برق با هدف دستیابی به الگوی توسعه پایدار در این حوزه مسئله کلیدی مطرح در بین محققان و صاحبنظران می‌باشد.

بر اساس مطالب فوق و خلاء تحقیقاتی موجود، سه مسئله اصلی که زمینه ساز انجام این تحقیق بوده اند عبارتند از:

۱.عدم توجه کافی به نقش مصرف‌کنندگان بعنوان مشتری و مهمتر از آن شهروند و تمرکز صرف سیاست گذاری و برنامه های رایج مدیریت مصرف برق در اکثر کشورهای در حال توسعه بر عملکرد و چالش های سمت دولت ها به عنوان تنها کنشگر مسلط و اثرگذار:

[۱] International Energy Agency (IEA)

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

بررسی انجام شده بر روی بیش از ۲۰ مورد مطالعه صورت گرفته در حوزه سیاستگذاری مدیریت مصرف برق در کشورهای در حال توسعه نشان می‌دهد در این کشورها اساساً شهروندان و حتی بخش خصوصی (چه بعنوان مصرف کننده و چه به عنوان بخشی از صنعت برق) بازیگرانی منفعل تلقی شده اند که صرفاً بر اساس سیاست‌های دولت‌ها و مطابق قوانین و مقررات وضع شده توسط سازمان‌های خدمات عمومی ایفای نقش می کنند. نتایج تحقیقات در این کشورها نشان دهنده سطح قابل توجه نارضایتی در بین گروه های مختلف مصرف کنندگان و به تبع آن عدم همکاری مطلوب و موثر آنها با سیاست‌ها و برنامه های طراحی شده توسط دولت هاست (شانتانو ۲۰۱۶).

۲. عدم توجه کافی به استفاده از ظرفیت بخش خصوصی (بازار) برای افزایش تولید انرژی های تجدید پذیر و پیاده سازی برنامه های مدیریت مصرف:

پروژه های مرتبط با مدیریت مصرف پایدار (چه در سمت تولید با استفاده از انرژی تجدیدپذیر و چه در سمت مصرف با هدف هوشمندسازی شبکه) نیازمند سرمایه‌گذاری زیاد بوده و به این دلیل دولت‌ها به تنهایی قادر به تامین سرمایه مورد نیاز برای انجام این پروژه‌ها نمی باشند و نیاز به ورود بخش خصوصی به این حوزه می باشد (آژانس بین المللی انرژی۲۰۲۱). با این وجود بخش خصوصی در اکثر کشورهای در حال توسعه صرفاً نقش پیمانکار داشته و تابع محض سیاست‌های یک جانبه دولت‌هاست و تمایل چندانی به مشارکت و سرمایه‌گذاری از خود نشان نمی‌دهد. این در حالی است که مطالعات نشان می‌دهد در کشورهای توسعه یافته بخش خصوصی نقشی فعال در برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری برای پروژه‌های مدیریت مصرف پایدار ایفا می کند.

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

۳. عدم بازنگری در قوانین و مقررات پیچیده، محدودکننده و حتی در برخی موارد متضاد با نیازهای جدید مصرف‌کنندگان و بخش خصوصی:

یکی از چالش‌های اساسی در حوزه مدیریت مصرف پایدار انرژی برق شفاف نبودن و عدم سازگاری و تناسب قوانین و فرایندهای فعلی با چالش‌ها و نیازهای مصرف‌کنندگان و فعالان بخش خصوصی می باشد(سادربرگ و همکاران ۲۰۲۱). قوانین دست و پا گیر و بدون پشتوانه منطقی در مسیر تعامل و همکاری بین دولت، جامعه و بخش خصوصی در بسیاری موارد باعث طولانی شدن پروژه ها یا حتی به نتیجه نرسیدن توافقات بین تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان مختلف برق با دولت‌ها می‌شود. عدم وجود حمایت های قانونی از سرمایه گذاران در این حوزه و مشخص نبودن فرایندها و ضمانت های پاسخگویی سازمان های خدمات عمومی نیز باعث عدم ورود بخش خصوصی به پروژه های مدیریت مصرف پایدار به عنوان سرمایه گذار عمده شده و آنها ترجیح می دهند صرفا نقش پیمانکار را ایفا کنند. همچنین شهروندان نیز به دلایلی مشابه از انعقاد قراردادهای همکاری در مصرف و تولید پراکنده خودداری می کنند و ترجیح می دهند مصرف‌کننده منفعل باقی بمانند.

با توجه به مسائل سه گانه فوق؛ هدف این مطالعه آن است که از طریق بررسی طیف گسترده ای از تحقیقات کیفی انجام شده در حوزه مدیریت مصرف پایدار برق و ترکیب و نمایش یکپارچه نتایج آنها بتواند نقش های متفاوت و مورد انتظار از دولت، بخش خصوصی و جامعه به عنوان کنشگران انرژی برق را در هر یک از این رویکردها و الگوهای حکمروایی را شناسایی و تحلیل کرده و از این طریق به تدوین و ارائه یک الگوی کارآمد و اثربخش مدیریت مصرف برق در چارچوب اهداف توسعه پایدار دست یابد.

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

در این مقاله پس از بررسی پیشینه نظری حکمروایی و توسعه پایدار در حوزه انرژی برق، با بررسی نظام مند مطالعات انجام شده در این حوزه و در چارچوب مدل هفت مرحله‌ای سندلوسکی و بارسو که یکی از روش های مطرح در مطالعات فراترکیب می باشد، اقدام به بررسی مقالات منتخب می نماید و سپس بر اساس نتایج بر آمده از بررسی پیشینه نظری موضوع و نتایج بدست آمده از انجام فراترکیب، الگویی برای حکمروایی در حوزه مصرف پایدار انرژی برق ارائه شده است.

۲.پیشینه نظری تحقیق

در ادامه به بررسی تعاریف و رویکردهای اصلی حکمروایی، اهداف توسعه پایدار در حوزه انرژی برق، استراتژی های مدیریت مصرف برق و ارتباط حکمروایی و توسعه پایدار در حوزه مدیریت مصرف برق پرداخته شده است.

۱-۲- حکمروایی و رویکردهای مطرح در آن

از نظر ریشه شناسی کلمه "حکمروایی" ریشه ای لاتین داشته و به معنای "حکومت کردن" است و مفاهیمی مثل هدایت کردن و فرمان راندن را نیز دربرمی‌گیرد. با این وجود معنای استاندارد حکمروایی "ضرروت تدبیر برای چگونگی هدایت، چگونگی سازماندهی و چگونگی طراحی و پیاده‌سازی رویه‌ها و فرآیندها برای مدیریت و اداره یک سازمان یا مجموعه‌ای از سازمان ها است " (هیو۲۰۱۲، ۱۲۵).

ایده اصلی نظام حکمروایی مبتنی بر حرکت و جابجایی از سلسله مراتب و بازارها به سمت شبکه ها و مشارکت است. اصل این ایده ناشی از ضرورت تغییر در نقش دولت از مداخله‌گر

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

و کنترل‌کننده به هدایت‌گر و هماهنگ‌کننده است (سوینگدو ۲۰۰۶). به عبارت دیگر تغییر در فعالیت‌های دولت از قانون‌گذاری و فرماندهی به مذاکره، دیپلماسی و جلب مشارکت فعالان غیردولتی در فرآیند خط‌مشی‌گذاری.

در حالیکه دغدغه حکومت صرفاً دستیابی به خروجی های تعیین شده و مورد انتظار ناشی از تصمیمات اخذ شده در داخل نظام متمرکز و سلسله مراتبی دولت با در نظر داشتن کارایی می‌باشد، دغدغه نظام حکمروایی این است که چگونه می توان سیاست‌های عمومی را در چشم عموم (کنشگران مختلف) اثربخش تر و مشروع تر کرد (هودز۱۹۹۶). نظام حکمروایی برگرفته از این تفکر است که شبکه ها کارایی بیشتری از سلسله مراتب دارند چرا که گفتگو و اجماع مشروعیت ایجاد می کند و بنابراین اثربخش تر خواهد بود و در واقع کارایی اقتصادی نیز پیامد، اعتماد، مشارکت اجتماعی و همکاری است.

در خصوص مفهوم حکمروایی که از اوایل دهه ۱۹۹۰ میلادی مورد توجه جدی صاحبنظران قرار گرفته است رویکردها و یا قرائت های متفاوتی مطرح شده است که در ادامه به طور مختصر به برخی از شاخص ترین رویکردها در این حوزه اشاره شده است:

حکمروایی شرکتی[۱]: بر خلاف حکمروایی جهانی که در مقیاس و سطحی کلان اجتماعی و سیاسی مطرح می شود حکمروایی شرکتی مبتی بر طراحی فرایندهای کسب و کار در شرکت‌های غیردولتی است. تمرکز در حکمروایی شرکتی بر پاسخگویی به این سوال است که منابع شرکت می بایست چگونه تخصیص داده شوند تا ضمن تامین منافع سهامداران اهداف بلند مدت کسب و کار نیز محقق شود. اهمیت این نوع حکمروایی در ارتباط دادن آن با

[۱] Corporate Governance

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

سیاستگذاری‌های کلان دولت ها در ایجاد انگیزه برای شراکت و همکاری بخش خصوصی در حوزه‌های خدمات عمومی می باشد (دالتون وکنلا،۲۰۰۳).

حکمروایی خوب[۱]**:** حکمروایی خوب یکی از پیامدهای اصلاحات اداری در کشورهای توسعه یافته بود و توسط بانک جهانی به عنوان پیش شرطی برای ارائه کمک های اقتصادی به کشورهای در حال توسعه مطرح شد (کنل و زلوزیست ،۲۰۱۱). بر این اساس می‌توان گفت بانک جهانی پایه‌گذار مفهوم حکمروایی خوب است، حکمروایی خوب در واقع تعیین یک مجموعه اصول عمومی برای تمامی دولت‌هاست که این اصول بیانگر میزان توسعه یافتگی، کارایی و اثربخشی دولت و سازمان‌های ارائه دهنده خدمات عمومی در کشورها می باشند. عمده ترین این اصول عبارتند از؛ حاکمیت قانون، شفافیت، پاسخگویی، حق اظهار نظر و کنترل فساد.

حکمروایی شبکه ای: از سال ۲۰۰۱ رویکرد شبکه یا شبکه سازی در بیشتر مباحث مدیریت دولتی و خط مشی های عمومی دولت متداول شده است. بطور اجمالی علت این امر پیشرفت-های اجتماعی، سازمانی و فناوارانه بوده است. در جامعه شبکه‌ای، ساختاری از شبکه های سازمانی و اجتماعی وجود دارد که همه فضاهای جامعه را از اقتصاد تا فرهنگ تسخیر کرده‌اند (لوبل۲۰۱۶). بطور کلی حکمروایی از طریق شبکه، تجلی تاثیر چهار روند اثرگذار است که ضرورت تغییرات اساسی در ساختار سازمان های ارائه دهنده خدمات عمومی و همچنین فرایندهای ارائه این نوع خدمت را اجتناب ناپذیر کرده است، این چهار روند عبارتند از: رشد روزافزون برون سپاری در حوزه خدمات عمومی، شکل‌گیری دولت یکپارچه در چارچوب

[۱] Good Governance

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

پنجره واحد برای ارائه خدمات عمومی، پیشرفت‌های چشمگیر در تکنولوژی اطلاعات و افزایش کیفیت و کمیت خدمات مورد انتظار شهروندان. حکمروایی از طریق شبکه بستر ترکیب این چهار روند است که در پیوند با همکاری مبتنی بر اعتماد متقابل بخش عمومی- خصوصی با قابلیت های مدیریت شبکه ای در کنار کاربرد فناوری اطلاعات در اعطای حق انتخاب بیشتر به شهروندان در دریافت خدمات ایجاد می شود.(امپریال۲۰۱۶)

حکمروایی همکارانه[۱]**:** دوران مدیریت دولتی نوین با جهت گیری بیشتر به بازار در بخش دولتی، به منظور افزایش بهره وری فرآیندها و پیاده سازی نظام های مدیریتی بخش خصوصی در بخش دولتی و خدمات عمومی، منجر به توجه بیشتر به مدل های مبتنی بر همکاری بیشتر با کنشگران اقتصادی- اجتماعی شد. البته تا قبل از مطرح شدن نظریه‌های حکمروایی، توجه به همکاری صرفاً در حوزه ارتباطات بین بخش دولتی و بخش خصوصی مطرح بود و توجهی جدی به نقش و قابلیت های جامعه و شهروندان به عنوان محور سوم (در کنار دولت و بخش خصوصی) در حوزه ارائه خدمات عمومی وجود نداشت (بردفورد، ۲:۲۰۱۵). تجارب موفق کشورها در همکاری با بخش خصوصی برای ارائه خدمات عمومی، دولت ها را متقاعد به همکاری با انجمن‌ها، سازمان‌های خیریه و دیگر بخش‌های جامعه مدنی کرد؛ این روندها روز به روز ادامه پیدا کرده و در دهه اخیر به بحث های حکمروایی همکارانه ورود یافته است. در تعریفی دیگر، حکمروایی همکارانه یک رویکرد نسبتاً جدید به حکمروایی است که می‌توان آن را به عنوان گرد هم آمدن کنشگران متعدد در یک انجمن مشترک برای تصمیم‌گیری

[۱] Collaborative Governance

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

جمعی تعریف کرد که نهایتاً به نتایج و پیامدهای مناسب برای همه طرفین درگیر منجر شود(آنسل و گاش،۲۰۰۷).

فراحکمروایی[۱]: واژۀ فراحکمروایی برای توصیف، شیوه و روش رهبری فرایندهایی از حکمروایی که به سایر بخش‌ها تفویض شده‌اند، به کار می رود. یکی از چالش های اساسی مطرح در حکمروایی ایجاد ابهام در نقش ها و اختیارات دولت است. در رویکرد فراحکمروایی نقش دولت مدیریت چارچوب کلان حکمروایی است، بدین ترتیب که دولت‌ها متولی تحقق حکمروایی در حوزه های مختلف ارائه خدمات عمومی تعریف می شوند (لوبل ۲۰۱۶). در این رویکرد نقش سیاستگذاری و راهبردی کلان دولت ها در نهادینه سازی فرایندهای حکمروایی مورد تاکید قرار گرفته است و به نوعی می توان آنرا "هدایت کردن حکمروایی" توسط دولت در نظر گرفت. البته برخی از صاحبنظران با نگاهی انتقادی به این رویکرد آنرا نوعی برگشت از رویکرد حکمروایی به رویکرد حکومت می دانند.

اگرچه هریک از رویکردهای حکمروایی مطرح شده فوق دارای تفاوت های قابل توجه از نظر شناخت شناسی[۲] می باشند اما تمامی آنها دارای برداشت های مشترکی از اصل ایده حکمروایی می باشند که بطور خلاصه عبارتند از: حکمروایی و حکومت می بایست متمایز از یکدیگر در نظر گرفته شوند، حکمروایی ماهیتی پیچیده دارد و می بایست با زمینه های محیطی (به ویژه اجتماعی) جوامع در نظر گرفته شود، تعیین و تعریف نقش کنشگران متعدد، سطوح و مقیاس های حکمروایی در تمام رویکردهای حکمروایی اجتناب ناپذیر است (چارناک وهمکاران ۲۰۲۰).

---

[۱] Meta Governance
[۲] Epistemological

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

جدول ۱: مقایسه رویکردهای اصلی در حکمروایی – تنظیم: نگارندگان

مدل حکمروایی	کنشگران اصلی	نوع ارتباطات	تمرکز بر	نتایج مورد انتظار
حکمروایی خوب	دولت، جامعه، بخش خصوصی	غالبا بالا به پائین (متمرکز مراتبی)	بهبود فرایند ها و قوانین	شفافیت، پاسخگویی، حاکمیت قانون و کنترل فساد
حکمروایی شرکتی	کسب و کارهای خصوصی	انواع روابط قابل تعریف هستند	منافع سهامداران و اهداف بلند مدت کسب و کار	تخصیص بهینه منابع کسب و کار
حکمروایی شبکه ای	دولت – بخش خصوصی	متقاطع و افقی	تبادل منابع	بهینه سازی از منظر اقتصادی
حکمروایی همکارانه	دولت –بخش خصوصی - جامعه	بالا به پائین - افقی و پایین به بالا	تصمیم گیری مشارکتی و همکاری	اعتماد و تعهد عمومی بهبود خدمات عمومی
فراحکمروایی	دولت- بخش خصوصی جامعه	غالبا بالا به پایین	نقش دولت در حکمروایی	هدایت کردن حکمروایی

۲-۲ استراتژی های مدیریت مصرف:

در حالت کلی مدیریت مصرف برق به معنی ایجاد توازن بین ظرفیت تولید یا عرضه و مصرف یا تقاضای برق می باشد. اما در رویکرد مدیریت مصرف پایدار برق، برای ایجاد توازن بین تولید و مصرف برق تنها نیازهای مصرف فعلی و کوتاه مدت جوامع در نظر گرفته نمی شود، بلکه می بایست این توازن به شکلی بر قرار شود که نیازهای بلند مدت و آتی مصرف کنندگان آن جوامع نیز مدنظر قرار گیرد. در راستای تحقق مدیریت مصرف پایدار برق دو استراتژی

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

اصلی در این صنعت مطرح هستند که عبارتند از: مدیریت سمت عرضه[۱] که به معنی توسعه ظرفیت تولید برق با در نظر گرفتن محدودیت های محیط زیستی ناشی از سوخت های فسیلی می باشد و استراتژی دیگر، مدیریت سمت تقاضا[۲] بوده که به معنی هوشمندسازی مصرف و جلوگیری از مصرف غیرمولد یا قابل اجتناب می باشد (پاندی و گودک،۲۰۱۹). کشورهای مختلف هر کدام یک یا ترکیبی از دو رویکرد فوق را به عنوان استراتژی های مدیریت مصرف پایدار انرژی برق در مبنای برنامه ریزی ها و طرح های خود قرار داده اند. به عنوان مثال در ژاپن تمرکز اصلی در مدیریت مصرف برق بر افزایش تولید با تاکید بر استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر مانند نیروگاه های خورشیدی و بادی می باشد. در کشورهای عضو اتحادیه اروپا به دلیل محدودیت های مربوط به منابعی مانند گاز، استراتژی غالب مدیریت سمت تقاضا می‌باشد، در ایالات متحده آمریکا ترکیبی از هر دو رویکرد مدیریت تولید یا تقاضا وابسته به وضعیت ناترازی تولید و مصرف در ایالت های مختلف در نظر گرفته می شود. چین به عنوان کشوری با سریع ترین میزان رشد اقتصادی اولویت اول افزایش تولید برق است و همین موضوع باعث شده که بیشترین میزان تولید برق در بین کشورهای جهان هم از منابع فسیلی و هم از منابع تجدید پذیر مربوط به این کشور باشد (بالدوین ۲۰۱۸). علی رغم اینکه در اکثر کشورها یکی از دو رویکرد یا استراتژی فوق نسبت به دیگری مورد توجه بیشتری قرار گرفته است اما مهمتر از نوع استراتژی، نحوه سیاستگذاری و برنامه‌ریزی برای موفقیت در اجرای استراتژی انتخاب شده است که مورد توجه محققان و صاحب نظران قرار می گیرد.

[۱] Supply Side Management (SSM)
[۲] Demand Side Management (DSM)

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

۳-۲ حکمروایی و توسعه پایدار:

ارتباط بین توسعه و حکمروایی در برخی مطالعات این دو حوزه مورد توجه محققان قرار گرفته است و یکی از مهم‌ترین دلایل آنرا می‌توان وجه اشتراک این دو حوزه مطالعاتی در توجه ویژه به عوامل محیطی در برنامه‌ریزی و سیاستگذاری در نظر گرفت. مسئله اساسی در مطالعات توسعه، درک تفاوت یا نابرابری ذاتی روابط بین و درون کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه است، تفاوتی که صرفا ناشی از میزان دسترسی به منابع نیست بلکه موضوعاتی دیگر مانند تغییرات آب و هوایی، حکمروایی منابع و حکمروایی جهانی را نیز در بر می گیرد (کوتری و استاکر،۲۰۱۰). بطور کلی دو رویکرد در خصوص ارتباط بین حکمروایی و توسعه مطرح شده است: حکمروایی برای توسعه پایدار، یا حکمروایی توسعه پایدار، این که حکمروایی چه نقشی در توسعه پایدار دارد و کدام الگوی حکمروایی برای دستیابی به توسعه پایدار مناسب است بعنوان یک رویکرد بین رشته ای مورد توجه محققین در حوزه های مختلف قرار گرفته است. در واقع پیوستگی بین ابعاد مختلف توسعه پایدار(محیطی، اقتصادی، سیاسی) باعث شده است که روشهای برنامه‌ریزی و مدیریت برای توسعه پایدار دارای رویکردی یکپارچه، کل نگر، بلند مدت، همگرا و بین رشته ای باشند (هو،۲۰۱۴،۶۷). از این منظر برخی نویسندگان تفاوت بین دو نگرش را از طریق تفاوت بین دو مفهوم "حکمروایی و توسعه پایدار[۱] " و "حکمروایی برای توسعه پایدار[۲] " تبیین می‌کنند بدین صورت که در اولی مهم این است بدانیم که توسعه پایدار از نگرش سیستم‌های حکمروایی و تصمیم‌گیری مختلف چگونه به شیوه های متفاوت تفسیر و پیگیری می شود. دومی اما در پی این است تا بفهمد چه نوع سیستم

[۱] Governance and Sustainable Development
[۲] Governance for Sustainable Development

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

حکمروایی می تواند به منظور دستیابی به توسعه پایدار به کار گرفته شوند و از پس پیچیدگی و دشواری های این وظیفه سنگین برآیند. از آنجا که هدف این مقاله بررسی مطالعات حکمروایی برای مصرف پایدار در حوزه برق می باشد تمرکز بر روی نگرش دوم یعنی حکمروایی برای توسعه پایدار بوده است.

٤-۲ پایداری انرژی برق

اگرچه پایداری محیط زیستی، هسته اصلی و مورد تاکید دستور کار برنامه توسعه پایدار در حوزه انرژی است و بنابراین بیشتر مطالعات انجام شده و ادبیات موجود در موضوع مصرف پایدار انرژی برق نیز متمرکز بر تولید پایدار برق از طریق توسعه منابع تجدید پذیر می باشند، اما مسئله پایداری در مصرف برق و مفاهیم پیرامون آن صرفا محدود به توسعه تجدید پذیرها نمی باشد. هدف هفتم در اهداف توسعه پایدار در سند توسعه سازمان ملل عبارت است از: اطمینان از دسترسی همه افراد به انرژی مدرن، پایدار، مقرون به صرفه و دارای قابلیت اطمینان. بنابراین چهار شاخص اصلی برای توسعه پایدار در حوزه انرژی مورد توجه هستند. با این وجود صنعت برق جهت توسعه شاخص های چهار گانه فوق با مسائل و چالش هایی جدی مواجه می باشد و کشورهای مختلف بر اساس میزان توسعه یافتگی استراتژی های گوناگونی را برای تحقق این اهداف تدوین کرده‌اند.

۳.روش شناسی پژوهش:

از نظر هدف این پژوهش در حوزه تحقیقات توسعه ای قرار می گیرد. از آنجا که محقق در تعامل با موضوع تحقیق می باشد و تفسیر وی بر نتایج تحقیق اثر گذار است، پارادایم پژوهش تفسیری می باشد. این پژوهش از نوع کیفی است و از روش فراترکیب برای انجام این تحقیق

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

استفاده شده است. فراترکیب از انواع روش های انجام تحقیقات اکتشافی با هدف تدوین یک چارچوب مرجع مشترک بر اساس یافته های تحقیقات کیفی پیشین است. یکی از چالش های مطرح در خصوص تحقیقاتی که به روش کیفی انجام می شوند مجزا بودن فرایند انجام این نوع تحقیقات از مطالعات قبلی است و روش فراترکیب راهکاری برای مواجه با این چالش می باشد. در فراترکیب تحقیقات کیفی مجزا در سطحی از انتزاع با یکدیگر ترکیب می شوند.(لی ۲۰۱۰) در واقع فراترکیب روشی کیفی برای بررسی و تحلیل نظام مند نتایج تحقیقات متعدد کیفی در یک حوزه مشخص است. دو رویکرد در فراترکیب وجود دارد در رویکرد اول مجموعه ای از مطالعات انجام شده توسط یک محقق در یک حوزه مشخص مورد بررسی و تحلیل قرار می گیرد و در رویکرد دوم مجموعه متعددی از تحقیقات انجام شده توسط محققین مختلف در یک حوزه مشخص مورد بررسی قرار می گیرد (مورفی و همکاران۲۰۱۸). در فراترکیب محقق می بایست نتایج تحقیقات مختلف را مورد بازنگری قرار داده و یافته ها و مفاهیم را به شکلی ترکیب و ارائه نماید که درک جامع تری از پدیده مورد بررسی ارائه دهد. مدل های مختلفی برای اجرای فراترکیب ارائه شده است که از جمله شاخص ترین آنها سندلوسکی و بارسو[۱] (۲۰۰۷) که فرایندی هفت مرحله ای دارند می باشند. روش سندلوسکی و بارسو تصویری روشن و دقیق از نحوه انجام فراترکیب ارائه می دهد و یکی از برجسته ترین روش های انجام فراترکیب است. (چنیل و همکاران ۲۰۰۹) در این تحقیق از مدل سندلوسکی و بارسو (۲۰۰۷) برای اجرای فراترکیب استفاده شده است.

[۱] Sandelowski & Barroso

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

٤.یافته های پژوهش:

در این قسمت جزئیات و نتایج حاصل از انجام روش فراترکیب مبتنی بر مدل سندلوسکی و بارسو (۲۰۰۷) تشریح می گردد.

گام اول: تنظیم سوالات پژوهش

هدف از بکارگیری روش فراترکیب در این تحقیق یافتن پاسخ برای ۴ سوال زیر است:

- سبک های غالب مدیریتی در صنعت برق کدام اند؟
- انواع مدل های حکمروایی قابل استفاده در حوزه مدیریت مصرف برق کدام اند؟
- ذی نفعان، نقش های آنها و مبنای ارتباط بین آنها در حوزه مدیریت مصرف برق چگونه تعیین و تعریف می شود؟
- نحوه ارتباط بین مدل های حکمروایی و مدیریت مصرف پایدار در حوزه برق چگونه است؟

در ادامه به منظور پیشگیری از انتخاب منابع نامرتبط، نحوه جستجوی پارامترهای موضوعی (چه چیزی)، جمعیتی (چه کسی)، زمانی (کی) و روش شناسی (چگونه) کاملا مشخص و چارچوب کلی از معیارهای پذیرش یا عدم پذیرش مقالات و منابع تدوین گردید که شرح آن در جدول ۲ ارائه شده است:

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

جدول ۲: معیارهای جستجوی منابع

پارامتر	معیار پذیرش	معیار عدم پذیرش
موضوع مورد مطالعه	بررسی انوع مدل های مدیریتی و حکمروایی در حوزه انرژی	موارد غیر مرتبط با حکمروایی در حوزه انرژی
زمان تحقیقات	مطالعات انجام شده بین سال های ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۱ (بازه ۲۰ ساله)	مطالعات انجام شده قبل از سال ۲۰۰۱
زبان تحقیقات	انگلیسی و فارسی	غیر از انگلیسی و فارسی
محدوده جغرافیایی	تمامی کشورها	-
روش انجام تحقیقات	روش های کیفی و ترکیبی	روش های آزمایشی
جوامع مورد مطالعه	حوزه انرژی در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه	خارج از حوزه انرژی
نوع سند	مقالات مجلات علمی و کنفرانس های بین المللی، گزارشات نهاد های سازمان ملل و گزارشات وزارت خانه های انرژی	مطالب بدون منبع مشخص، وبلاگ ها و سخنرانی ها

گام دوم: بررسی نظام مند متون

پس از تعیین سوال های اصلی و معیارهای پژوهش این پرسش مطرح می شود که در کجا به دنبال یافتن منابع و پاسخگویی به سوالات مطرح شده در گام اول باشیم. در جدول شماره ۳ پایگاه های علمی هدف و مبنای جستجوی تحقیقات علمی در این پژوهش ارائه شده اند.به منظور انجام جستجو در پایگاه های داده ها نیازمند کلید واژه های متناسبی هستیم که بر اساس سوالات تحقیق مشخص شده باشند. در جدول شماره ۴ برخی کلید واژه های اصلی استفاده شده در جستجوی منابع ارائه شده اند.

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

جدول ۳: کلید واژه های مورد استفاده در تحقیق

کلیدواژه های فارسی	کلید واژه های انگلیسی
حکمروایی خوب/ همکارانه و شبکه ای	Good/Collaborative& Network Governance
حوزه انرژی/ حوزه برق	Energy Sector/ Power Sector
اهداف توسعه پایدار	Sustainable Development Goals (SDGs)
مدیریت سمت تقاضا	Demand Side Management (DSM)
مدیریت سمت عرضه	Supply Side Management (SSM)
شراکت عمومی، خصوصی و شهروندان	Public Private People Partnership (٤p)
فراحکمروایی	Meta Governance
سازمان های ارائه دهنده خدمات عمومی	Utilities

جدول ٤: پایگاه های جستجوی منابع تحقیق

ردیف	نام پایگاه داده	نشانی تارنما
۱	Springer	WWW.springer.com
۲	Jstor	www.jstor.org
۳	Wiley	Onlinelibrary.wiely.com
۴	Emerald Insight	www.emeraldinsight.com
۵	SSRN	Papers.ssrn.com
۶	IEEE	Ieeexplore.ieee.org
۷	Google Scholar	www.scholar.google.com
۸	Elsevier	www.elsevier.com
۹	ACM	dl.acm.org

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

گام سوم: جستجو و انتخاب مقالات مناسب

پس از انجام جستجو در پایگاه های اشاره شده در جدول شماره ۴، تعداد ۱۷۹ مقاله دریافت و پس از انجام بررسی های اولیه مطابق معیارهای اشاره شده در جدول شماره ۲ تعداد ۱۰۳ مقاله برای انجام بررسی های دقیق تر انتخاب شده و تعداد ۷۶ مقاله به دلیل عدم تناسب با تمامی معیار های پذیرش و یا تناسب با معیارهای عدم پذیرش از فرایند بررسی حذف شدند. بیشترین تعداد مقالات انتخاب شده مربوط به مقالاتی بود که در بازه زمانی بین سال های ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۰ منتشر شده بودند و همچنین بیشترین تعداد مقالات انتخاب شده مربوط به پایگاه امرالد اینسایت بود. در این مرحله و پس از بررسی چکیده مقالات، ۴۱ مقاله که مرتبط با سوالات این تحقیق نبودند از فرایند بررسی کنار گذاشته شدند و ۶۲ مقاله باقیمانده از نظر محتوا بررسی شدند که در میان آنها ۲۶ مقاله که به بررسی نقش کنشگران (شهروندان و بخش خصوصی) و همچنین چالش های قانونگذاری که مسائل مورد نظر این تحقیق هستند، نپرداخته بودند نیز حذف شدند. در نهایت پس از حذف مقالات مغایر با معیارهای پذیرش و حذف مقالاتی که در چکیده و محتوا در راستای مسائل این تحقیق نبودند، تعداد ۳۶ مقاله باقی ماند که به منظور کنترل کیفیت این تحقیق از نظر روش شناسی مورد بررسی قرار گرفتند تا موارد احتمالی که فاقد روش شناختی معتبر هستند از فرایند بررسی نهایی خارج شوند. برای انجام این کار نیز از برنامه ارزیابی مهارت های حیاتی (CASP) استفاده شد. در نتیجه ۸ مقاله که جمع امتیاز کیفیت آنها پایین تر از خوب بود حذف شدند و در پایان این گام ۲۸ مقاله به عنوان مبنای انجام این تحقیق مشخص شدند. جدول شماره ۵ نتایج خروجی کنترل کیفیت روش شناختی ۲۸ مقاله نهایی را نشان می دهد.

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

جدول ۵: نتایج کنترل کیفیت روش شناسی مقالات منتخب نهایی

شماره مقاله	سال و پژوهش گر	وضوح اهداف و اهمیت پژوه	تناس ب روش تحقیق	تناسب و تطابق طرح پژوه	روش نمونه گیری	روش جمع آوری داده ها	رابطه پژوهشگر و مشارکت کنندگان	ملاحظا ت اخلاقی	دقت و تجزیه و تحلیل	بیان روشن یافته ها	ارزش افزایی پژوه ش	جمع امتیاز
GOV ۰۱	Pietro (۲۰۰۱)	۳	۳	۲	٤	۵	۳	٤	۳	۳	٤	۳٤
GOV ۰۲	Donah ue (۲۰۰۲)	٤	٤	٤	۳	٤	۳	۳	۳	۳	٤	۳۵
GOV ۰۳	Kelly(۲۰۰٦)	۳	۳	۲	۳	۲	۲	۳	۳	٤	۳	۳۰
GOV ۰٤	Innes et al(۲۰۰ ٦)	٤	۳	۳	٤	۵	٤	٤	۳	٤	٤	۳۸
GOV ۰۵	Grindl e(۲۰۰ ۷)	٤	۳	۵	۵	٤	۳	۳	۳	۳	۳	۳٦
GOV ۰٦	Rhood es(۲۰ ۰۷)	٤	٤	٤	۵	٤	۳	٤	٤	٤	٤	٤۰
GOV ۰۷	Rose ma et al(۲۰۰ ۸)	٤	۵	٤	٤	۵	۵	۵	٤	٤	٤	٤٤
GOV ۰۸	Hood(۲۰۰۹)	٤	۳	۳	۳	٤	۵	٤	۳	٤	٤	۳۷
GOV ۰۹	Ruhan en(۲۰ ۱۰)	۳	۳	۲	٤	۳	۳	۳	٤	۳	۳	۳۱
GOV ۱۰	Kolib a et al(۲۰۱ ۱)	۳	۳	۲	۳	٤	٤	٤	٤	۳	۳	۳۳
GOV ۱۱	Knoll, Zlocz yst(۲۰ ۱۱)	٤	۳	٤	٤	۵	٤	٤	۳	٤	٤	۳۹
GOV ۱۲	Hughe s etal(۲ ۰۱۲)	۵	۵	٤	٤	۵	۳	٤	٤	٤	٤	٤۲
GOV ۱۳	Roger s etal (۲۰۱۳)	٤	٤	۳	۳	۲	۳	۳	۳	۳	۲	۳۰

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

GOV ۱٤	Imperial(۲۰۱٦)	۳	۳	٤	۳	٤	۲	۳	٤	٤	٤	۳٤
GOV ۱٥	Dixit etal(۲۰۱٦)	۳	۳	۲	٤	۳	۳	۳	۲	۳	۳	۲۹
GOV ۱٦	Siddiki (۲۰۱٦)	٤	٤	٥	٥	٤	٥	٤	٤	٤	٥	٤٤
GOV ۱۷	Amsler (۲۰۱٦)	٤	۳	۳	۳	٤	٤	٤	٤	٤	۳	۳٦
GOV ۱۸	Baldwin(۲۰۱٦)	٤	٤	٥	٥	٥	٤	۳	٤	٤	٤	٤۲
GOV ۱۹	Akter(۲۰۱۷)	۳	۳	۲	۳	٤	۳	۳	۲	۳	۳	۲۹
GOV ۲۰	Heidari etal(۲۰۱۷)	۲	۳	۳	۲	۳	۳	۲	۳	۳	۳	۲۷
GOV ۲۱	Siddiki,Kim(۲۰۱۸)	٥	٤	٥	٥	٥	٤	٤	٤	٥	٤	٤٥
GOV ۲۲	Gale(۲۰۱۹)	٤	٤	۳	٤	٥	۳	۳	٤	۳	۳	۳٦
GOV ۲۳	Pandey,Ghodke(۲۰۱۹)	۳	۳	۳	٤	۳	۲	۳	۳	۲	۳	۲۹
GOV ۲٤	Therrien etal(۲۰۲۰)	٤	۳	٤	٤	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳۲
GOV ۲٥	Charnock, Hoskin (۲۰۲۰)	۳	۳	٤	۳	۳	٤	٤	۳	۳	۳	۳۳
GOV ۲٦	Mahradi etal(۲۰۲۰)	٤	٤	۳	٤	٤	۳	٤	٤	٤	٤	۳۸
GOV ۲۷	Tiberius(۲۰۲۰)	٤	۳	٥	٥	٤	۳	٤	٤	٥	٤	٤۱
GOV ۲۸	Ferra,Pizzo(۲۰۲۱)	٤	٤	۳	۳	۳	۳	۳	٤	٤	٤	۳٥

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

در شکل شماره ۱ چهار مرحله غربالگری مقالات و منابع مورد استفاده در این تحقیق ارائه شده است:

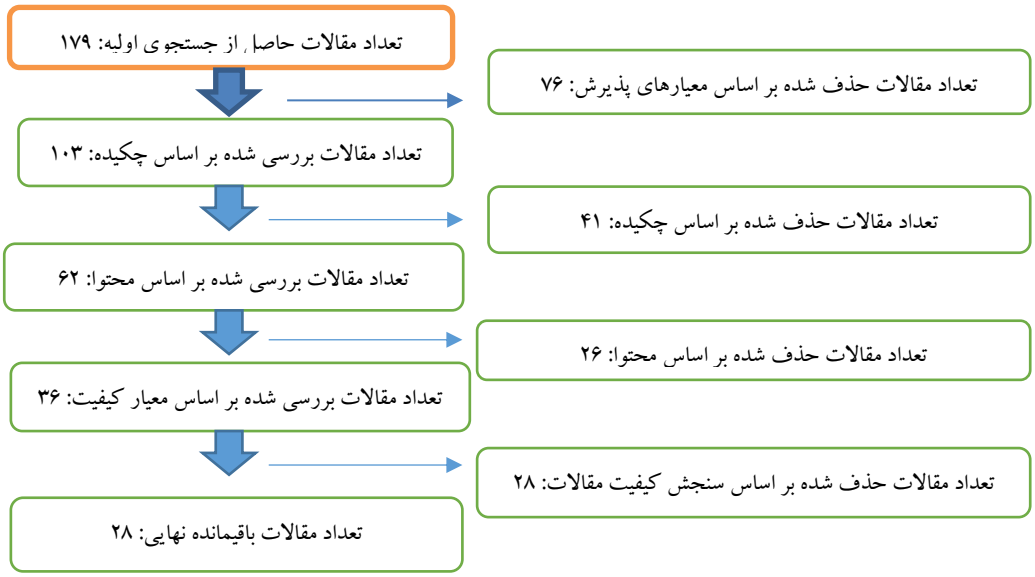

شکل ۱: مراحل چهارگانه غربالگری منابع این تحقیق

گام چهارم: استخراج اطلاعات مقاله ها

پس از انتخاب نهایی ۲۸ منبع که از مراحل چهارگانه غربالگری عبور کردند منابع مذکور مورد بررسی دقیق و چندین باره قرار گرفتند و نکته های مرتبط با موضوع این پژوهش از آنها استخراج گردید. جدول شماره ۶ ارائه شده اند

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

جدول ٦: نکته های استخراج شده از منابع

شماره مقاله	پژوهشگر و سال	انواع سبک های مدیریتی و مدل های حکمروایی در حوزه مصرف پایدار برق
GOV۰۱	Pietro (۲۰۰۱)	انواع مدل های حکمروایی در حوزه مصرف پایدار منابع انرژی: شبکه ای و خوب ، سبک های مدیریتی: یکپارچگی عمودی و مدیریت دولتی نوین، ذی نفعان دولت و بخش خصوصی
GOV۰۲	Donahue (۲۰۰۲)	انواع مدل های حکمروایی: شبکه ای، سبک های مدیریتی : مدیریت دولتی نوین، ذی نفعان : دولت (کارفرما و تسهیل گر)، بخش خصوصی(سرمایه گذار و پیمانکار)
GOV۰۳	Kelly (۲۰۰٦)	انواع مدل های حکمروایی: شبکه ، سبک های مدیریتی: فراحکمروایی، ۴p ذی نفعان: دولت(تسهیل گر) بازار(سرمایه گذار) جامعه(ناظر و همکار)
GOV۰٤	Innes et al (۲۰۰٦)	انواع مدل های حکمروایی: همکارانه و شبکه ای، سبک مدیریتی: مدیریت دولتی نوین و یکپارچگی عمودی، ذی نفعان: دولت(هماهنگ کننده) جامعه (نظارت کننده)
GOV۰٥	Grindle (۲۰۰۷)	انواع حکمروایی: خوب و فراحکمروایی، سبک مدیریتی: ۴p ، ذی نفعان: دولت(هماهنگ کننده و تسهیل گر)، جامعه(همکاری کننده و مشارکت کننده)
GOV۰٦	Rhoodes(۲۰۰۷)	انواع حکمروایی: خوب ، همکارانه و فراحکمروایی سبک مدیریتی: مدیریت دولتی نوین، ذی نفعان: دولت(تسهیل گر) جامعه(همکار)
GOV۰۷	Rosema et al (۲۰۰۸)	انواع حکمروایی: حکمروایی منابع و فراحکمروایی، سبک مدیریتی : مدیریت دولتی نوین و یکپارچگی عمودی، ذی نفعان: دولت(سیاستگذار) جامعه(همکار و مشارکت کننده)
GOV۰۸	Hooks (۲۰۰۹)	انواع حکمروایی: همکارانه سبک مدیریتی: ۴P، ذینفعان: دولت(کارفرما و تسهیل گر) جامعه(همکاری)
GOV۰۹	Ruhanen(۲۰۱۰)	انواع حکمروایی: خوب، شبکه ، همکارانه، فراحکمروایی، سبک مدیریتی: مدیریت دولتی نوین، ذی نفعان: دولت(ناظر و کارفرما و هماهنگ کننده) بخش خصوصی(سرمایه گذار) جامعه (سرمایه گذار و همکار)
GOV۱۰	Koliba et al (۲۰۱۱)	انواع حکمروایی: خوب و شبکه، سبک مدیریتی: مدیریت دولتی نوین و ۴P، ذی نفعان: دولت(هماهنگ کننده و پاسخگو) ، بخش خصوصی (کارفرما)، جامعه(ناظر)
GOV۱۱	Knoll,Zloczyst (۲۰۱۱)	انواع حکمروایی: خوب سبک مدیریتی: یکپارچه عمودی، ذی نفعان: دولت(کارفرما و پاسخگو) جامعه (مصرف کننده و ناظر)
GOV۱۲	Keohane (۲۰۱۲)	انواع حکمروایی: خوب و فراحکمروایی، سبک مدیریتی: یکپارچه عمودی، ذی نفعان: دولت(تصدی گر، ناظر) جامعه (مصرف کننده، ناظر)
GOV۱۳	Rogers etal (۲۰۱۳)	انواع حکمروایی: همکارانه، شبکه، سبک مدیریتی: ۴P ، ذی نفعان: دولت(ناظر، هماهنگ کننده) جامعه (همکاری)
GOV۱٤	Imperial (۲۰۱٦)	انواع حکمروایی: شبکه و خوب، سبک مدیریتی: مدیریت دولتی نوین ، ذی نفعان: دولت(ناظر، کارفرما) بخش خصوصی(سرمایه گذار، مدیریت کننده و پیمانکار)

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

GOV۱۵	Dixit etal (۲۰۱٦)	انواع حکمروایی: شبکه ، سبک مدیریتی: مدیریت دولتی نوین، ذی نفعان: دولت(کارفرما، ناظر و پاسخگو) بخش خصوصی(سرمایه گذار و پیمانکار)
GOV۱٦	Siddiki (۲۰۱٦)	انواع حکمروایی: همکارانه و خوب، سبک مدیریتی: ۴P، ذی نفعان: دولت(تسهیل گر) جامعه(همکاری و شراکت)
GOV۱۷	Amsler (۲۰۱٦)	انواع حکمروایی: همکارانه سبک مدیریتی: ۴P ، ذی نفعان: دولت(هماهنگ کننده و ناظر) جامعه (همکاری و شراکت)
GOV۱۸	Baldwin (۲۰۱٦)	انواع حکمروایی: همکارانه و شبکه ، سبک مدیریتی: ۴P ، ذی نفعان: دولت(هماهنگ کننده ، تسهیل گر) جامعه (شراکت و همکاری)
GOV۱۹	Akter (۲۰۱۷)	انواع حکمروایی: همکارانه، خوب، شبکه، سبک مدیریتی: مدیریت دولتی نوین، ۴P، ذی نفعان: دولت(هماهنگ کننده و تسهیل گر) جامعه(همکاری) بخش خصوصی(سرمایه گذار و پاسخگو)
GOV۲۰	Heidari etal (۲۰۱۷)	سبک مدیریتی: مدیریت دولتی نوین، ذی نفعان: دولت(ناظر و کارفرما) بخش خصوصی(پیمانکار و سرمایه گذار)
GOV۲۱	Kelly (۲۰۱۸)	انواع حکمروایی: شبکه و همکارانه، سبک مدیریتی: ۴P ، ذی نفعان: دولت(تسهیل گر) جامعه(همکاری و شراکت) بخش خصوصی (پیمانکار و سرمایه گذار)
GOV۲۲	Gale (۲۰۱۹)	انواع حکمروایی: منابع، شبکه و همکارانه، سبک مدیریتی: ۴P ، ذی نفعان: دولت(ناظر و تسهیل گر) جامعه (ناظر و همکار)
GOV۲۳	Pandey,Ghodke (۲۰۱۹)	انواع حکمروایی: شبکه و همکارانه ذی نفعان: دولت(هماهنگ کننده و ناظر) جامعه(همکار)
GOV۲٤	Therrien etal (۲۰۲۰)	انواع حکمروایی: همکارانه ، سبک مدیریتی: مدیریت دولتی نوین، ذی نفعان: دولت(ناظر و سیاست گذار) بخش خصوصی(سرمایه گذار، مدیریت کننده و پاسخگو)
GOV۲۵	Charnock, Hoskin (۲۰۲۰)	انواع حکمروایی: فراحکمروایی و خوب، ذی نفعان: دولت(سیاستگذار، ناظر و کارفرما)
GOV۲٦	Mahradi etal (۲۰۲۰)	انواع حکمروایی: همکارانه و منابع ، سبک مدیریتی: ۴P ذی نفعان: دولت(تسهیل گر) ، جامعه (همکاری)
GOV۲۷	Tiberius (۲۰۲۰)	انواع حکمروایی: شبکه سبک مدیریتی: ۴P ذی نفعان: دولت(ناظر و هماهنگ کننده) جامعه (شراکت و سرمایه گذار)
GOV۲۸	Ferra, Pizzo (۲۰۲۱)	انواع حکمروایی: حکمروایی داده ها، سبک مدیریتی: مدیریت دولتی نوین و یکپارچه عمودی، ذی نفعان: دولت(ناظر و تسهیل گر) بخش خصوصی(سرمایه گذار) جامعه (ناظر و مصرف کننده)

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

جدول ۷: دسته بندی کدها بر اساس مفاهیم و مقوله ها

مقوله	مفهوم	کد	مقالات ارجاعی	فراوانی
مدل های حکمروایی در حوزه مدیریت مصرف پایدار انرژی	حکمروایی خوب	شاخص ها	GOV۰٦,GOV۲٥,GOV۰۹,GOV۱۱	۱۹
		ارتباطات و ساختار	GOV۰٦,GOV۱۲, GOV۱۱,GOV۱۰,GOV۱۹,GOV۲۳,GOV۲۱,GOV۱۹, GOV۱۷,GOV۱	
		نتایج و پیامدها	GOV۱۹,GOV۰٦,GOV۲٥, GOV۱۲,GOV۱۸	
	حکمروایی شبکه ای	شاخص ها	GOV۲۷,GOV۰۱,GOV۰۳,GOV۰۹,GOV۱٥,GOV۱۸, GOV۱۹, GOV۲۲	۱٦
		ارتباطات و ساختار	GOV۰۱,GOV۲۳,GOV۱٤,GOV۱٥	
		نتایج و پیامدها	GOV۲۷,GOV۲۲,GOV۲۳,GOV۱۳	
	حکمروایی همکارانه	شاخص ها	GOV۲٦,GOV۰٤,GOV۰۸,GOV۱۳	۱۰
		ارتباطات و ساختار	GOV۱۷,GOV۲٤	
		نتایج و پیامدها	GOV۲٦,GOV۲۱,GOV۲٤,GOV۱۷	
رویکردها ی مدیریتی کلان در صنعت برق	یکپارچگی عمودی (سلسله مراتبی)	اهداف کلان	GOV۰٤,GOV۱۱,GOV۱۲,GOV۱۰,GOV۲۷,GOV۰۸, GOV۱۳	۱۲
		راهبردها	GOV۱۱, GOV۱۲,GOV۰۲,GOV۰۸,GOV۱۰	
	مدیریت دولتی نوین NPM	اهداف کلان	GOV۲۸,GOV۲٤,GOV۱٤,GOV۱۹,GOV۰۹,GOV۰۷, GOV۰٦, GOV۲۸,GOV۱٤,GOV۲۰	۱۸
		راهبردها	GOV۰۷,GOV۱۹,GOV۰٦,GOV۲۸,GOV۰۹.GOV۲٤ ,GOV۱۷,GOV۰۹	
	شراکت عمومی، خصوصی ، مردم ۴P	اهداف کلان	GOV۱٦,GOV۱۷,GOV۱۸,GOV۲۱,GOV۲۲,GOV۲٦,	۱۰
		راهبردها	GOV۲۷,GOV۲۱,GOV۱۸,GOV۲۲	
تحلیل ذی نفعان	دولت	نقش ها	GOV۰٦,GOV۱۱,GOV۲۷,GOV۰۹,GOV۰۷,GOV۰٤, GOV۱۰,GOV۰۸,GOV۱۰	۱۷
		فرایندها	GOV۲٥,GOV۰۹,GOV۱۲,GOV۲٥,GOV۱۹,GOV۲۷, GOV۰٦,GOV۱۹	
	بخش خصوصی	نقش ها	GOV۱۸,GOV۱٥,GOV۰۱,GOV۰۳,GOV۱۳,GOV۲۳, ,GOV۲۲,GOV۲۷	۱٦
		پاسخگویی	GOV۱۳,GOV۲۳,GOV۲۲,GOV۰۹,GOV۱۱,GOV۲۸, GOV۰۲,GOV۰۸	
	جامعه (شهروندان)	نقش ها	GOV۲٦,GOV۱۳, , GOV۱۷,GOV۲٤,GOV۲۸	۹
		تصمیم گیری	GOV۲٦.GOV۱٤,GOV۱۸ ,GOV۲۱,	

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

گام پنجم: تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته های کیفی

در این مرحله از اجرای فرایند فراترکیب ابتدا تجزیه و تحلیل و سپس ترکیب یافته های کیفی انجام شده است. پس از خلاصه سازی کدهای استخراجی از مرحله قبل در این مرحله برخی از کدها تکمیل و ترکیب شدند سپس با استفاده از روش کدگذاری باز خلاصه سازی داده های متجانس انجام شده و کدها بر اساس تشابهات مفهومی، تعداد دفعات تکرار و اهمیت در قالب مقوله ها و مفاهیم انواع مدل های حکمروایی، سبک های مدیریتی و نقش های ذینفعان در حوزه مدیریت مصرف پایدار برق بخش بندی شدند. جدول شماره ۷ نشان دهنده این بخش بندی نهایی می باشد.

گام ششم: کنترل کیفیت

کیفیت انجام کار از چهار جنبه بررسی کنترل کیفیت فراترکیب مورد بررسی قرار گرفته است:

اول؛ کیفیت جستجوی منابع، در این پژوهش محققان تلاش کرده اند منابع را از طیف نسبتا گسترده و جامعی از پایگاه های معتبر داده های علمی مرتبط با موضوع تحقیق استخراج کرده و با استفاده از معیار گذاری، انتخاب کلید واژه های متعدد و همچنین جستجوی چندمرحله ای در فاصله های زمانی مختلف این جنبه از کیفیت انجام فراترکیب را کنترل نمایند.

دوم؛ کیفیت مقالات انتخاب شده، کیفیت مقالات وارد شده به این پژوهش بر اساس معیارهای دهگانه روبریک که در جدول شماره ۵ ارائه شده است مورد بررسی تک به تک قرار گرفت و مقالاتی که ارزش پائینی داشتند، از فرایند بررسی کنار گذاشته شدند.

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

سوم؛ کیفیت استخراج داده ها از منابع، برای کنترل این جنبه کیفیتی نیز محققان هریک از مقالات منتخب نهایی را چندین بار مورد مطالعه و بررسی دقیق قرار دادند تا اطمینان حاصل شود که تمام نکات کلیدی مقالات شناسایی و استخراج شده است.

چهارم؛ کیفیت تجزیه و تحلیل و کدگذاری اطلاعات استخراج شده، محققان برای ارتقاء این جنبه کیفی پژوهش نیز تلاش کردند بر اساس یک روش رفت و برگشتی داده های استخراج شده را بطور مکرر با یکدیگر مقایسه نمایند. علاوه بر این برای بهبود بیشتر کیفیت این جنبه از روش توافق بین دو کدگذار استفاده شد بدین ترتیب که کدهای استخراج شده توسط محققان در اختیار کدگذار دوم قرار گرفت و وی اقدام به دسته بندی مقوله ها و مفاهیم اقدام نمود. در نهایت ضریب توافق کاپای دو کدگذار با استفاده از نرم افزار SPSS محاسبه گردید.(رادت و همکاران،۲۰۱۹)

گام هفتم: ارائه یافته ها:

بر اساس نتایج فراترکیب انجام شده در این پژوهش سه رویکرد کلان مدیریتی در صنعت برق در مطالعات بررسی شده از یکدیگر متمایز می باشند که در ادامه معرفی شده اند:

رویکرد اول: یکپارچگی عمودی[۱] (VI)، این رویکرد در واقع همان مدیریت مبتنی بر سلسله مراتب است که تصمیم گیری بصورت یک طرفه ، از بالا به پائین و کاملا متمرکز توسط دولت انجام میشود. در این رویکرد دولت متولی و مسئول مدیریت تمام یا بخش بسیار زیادی از مراحل تولید و مصرف برق در کشورهاست و بخش خصوصی صرفا پیمانکار پروژه های کوچک می باشد.(کوندابانیانگا و موهاوزی،۲۰۲۰) در این رویکرد شهروندان و جامعه نقشی

[۱] Vertical Integration (VI)

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

در فرایندهای تصمیم سازی و تصمیم گیری ایفا نمی کنند و به اصطلاح صرفا مصرف کنندگانی منفعل هستند که قیمت های تعدیل شده مصرف برق خود (ناشی از تخصیص یارانه برق) را پرداخت می کنند و نقشی در مدیریت تولید و مصرف برق ایفا نمی کنند (شانتانو ۲۰۱۶).

جدول ۸: ضریب توافق کاپا

Coder ۱ * Coder ۲ Cross tabulation

		Coder ۲		
		۰	۱	Total
Coder۱	۰	۳	۱	۴
	۱	۱	۷۴	۷۵
Total		۴	۷۵	۷۹

	Value	Asymp - Std Error	Approx. T	Approx. sig.
Measure of Agreement Kappa	۰/۷۲۶	۰/۲۶۲	۱/۱۱۹	۰/۰۰۲
N of Valid Cases	۵۴			

با توجه به اینکه سطح معناداری ۰/۰۰۲ (کمتر از ۰/۰۵) و ضریب کاپای بدست آمده برابر ۰/۷۲۶ (بیشتر از ۰/۰۶) می باشد، سطح توافق مورد پذیرش و معتبر می باشد.

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

رویکرد دوم؛ مدیریت دولتی نوین[۱](NPM)، مدیریت دولتی نوین و مولفه های اصلی آن یعنی استفاده از مدل های مدیریت شرکت های خصوصی در سازمان های خدمات عمومی و برون سپاری این خدمات، رویکرد غالب در حوزه مدیریت صنعت برق در بسیاری از کشورها می باشد در این رویکرد با تمرکز بر کاهش هزینه تمام شده خدمات تولید، انتقال و توزیع برق از طریق مدیریت گرایی و واگذاری نقش های تصدی گری دولت به بخش خصوصی، دولت در واقع بخش زیادی از وظایف خود را برون سپاری می کند(سپیکو ۲۰۱۵) در این رویکرد حداقل سازی قیمت و کارایی اقتصادی کانون اصلی توجه بوده و تا حدودی جانشین تصمیم گیری متمرکز موجود در رویکرد یکپارچه عمومی می شود.

رویکرد سوم؛ شراکت دولت، بخش خصوصی و مردم، این رویکرد که اصطلاحا ۴P[۲] نیز نامیده می شود متاخرترین رویکرد در مدیریت صنعت برق می باشد. در این رویکرد که به نوعی در تکمیل مدیریت دولتی نوین و از نظر برخی صاحبنظران در چارچوب مدیریت ارزش عمومی مطرح شده است توجه به ضلع سوم در مثلث ذی نفعان خدمات عمومی، یعنی شهروندان جامعه به عنوان مصرف کنندگان خدمات عمومی از جمله برق می باشد.(تدیوس و کونر،۲۰۱۵) در رویکرد ۴P مصرف کنندگان در فرایند تصمیم سازی و تصمیم گیری در خصوص نحوه مدیریت مصرف پایدار برق وارد شده و نقش های نظارتی، همکاری و شراکتی در تولید و مصرف انرژی برق ایفا می کنند. (مونتدرو ۲۰۱۴)

همچنین در نتایج این فراترکیب سه رویکرد حکمروایی(حکمروایی خوب، حکمروایی شبکه ای و حکمروایی همکارانه) شناسایی شدند و نکته قابل توجه اینکه رویکردهای مذکور در

[۱] New Public Management (NPM)
[۲] Public Private People Partnership (٤P)

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

مطالعاتی شناسایی شدند که در کشورهایی با سبک های غالب مدیریتی ۴P و NPM ، انجام شده بودند. به عبارت دیگر در پژوهش هایی که سبک مدیریتی غالب صنعت برق VI بوده است، رویکردهای حکمروایی مطرح نشده اند. در ادامه این رویکردها از منظر صنعت برق معرفی شده اند:

حکمروایی خوب: در این رویکرد حکمروایی در حوزه مدیریت مصرف پایدار برق، اصلاح ساختارها و فرایندهای ارائه خدمات به جامعه با رویکرد شفاف سازی، قانون گرایی، پاسخگویی و مسئولیت پذیری بیشتر مورد بررسی و بازنگری اساسی قرار می گیرد (نول ۲۰۱۱) در واقع در این رویکرد دو ذی نفع اصلی یعنی دولت (تامین کننده) و شهروندان (مصرف کننده) به ایفای نقش فعال می پردازند.

حکمروایی شبکه ای: در این رویکرد بخش خصوصی به عنوان پیمانکار و سرمایه‌گذار وارد تعامل و ارتباط با سازمان های دولتی ارائه خدمات برق می شود (لورنس ۲۰۱۴) از آنجا که محور و ایده اصلی حکمروایی شبکه ای تبادل منابع است بخش خصوصی از طریق سرمایه گذاری در حوزه تولید انرژی برق در قالب طرح های مشارکتی با دولت و همچنین مشارکت در حوزه مدیریت مصرف برق از طریق پروژه های هوشمند سازی شبکه ها ی برق نقش ایفا می کند سازمان های دولتی در حکمروایی شبکه ای نقش کارفرما و نهاد تنظیم گر و کنترل کننده مصرف را ایفا می کنند (کوویست ۲۰۱۵).

حکمروایی همکارانه: در رویکرد حکمروایی شهروندان و جامعه به عنوان ضلع سوم در مسئله مدیریت مصرف پایدار برق مورد توجه قرار گرفته و نقش آفرینی می کنند. (Siddiki,۲۰۱٤;۲۰۱٦)در این رویکرد شهروندان به عنوان مصرف کنندگان انرژی برق

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

در چگونگی مواجه با مسئله مدیریت مصرف پایدار برق نقش همکار و مشارکت کننده را ایفا کرده و از یک بازیگر کاملا تحت تاثیر تصمیمات بالا به پایین دولتی تبدیل به یک فعال شده و در فرایندهای تصمیم سازی و تصمیم گیری مشارکت می کنند.

تحلیل کنشگران: در بخش مربوط به تحلیل کنشگران نیز یافته های تحقیق نشان می دهد که اساسا سه گروه اصلی کنشگر در حوزه مصرف پایدار برق قابل شناسایی می باشند که عبارتند از بخش عمومی یا همان دولت و سازمان های ارائه دهنده خدمات مرتبط با انرژی برق به جامعه، بخش خصوصی شامل کلیه شرکت های خصوصی فعال در حوزه های مدیریتی، سرمایه گذاری و پیمانکاری در حوزه مصرف برق و شهروندان به عنوان مصرف کنندگان که این گروه از کنشگران نیز در قالب پنج دسته اصلی مصرف کنندگان حوزه صنایع، کشاورزی، تجاری، عمومی و خانگی قابل تفکیک می باشند. (سوینگیدو ۲۰۰۶، پاندی و گودک ۲۰۱۹) نتایج این فرا ترکیب نشان می دهد که برای گروه های سه گانه اصلی کنشگران در هریک از مدل های حکمروایی و هم راستا با رویکردهای کلان مدیریتی در حوزه صنعت برق نقش های مختلفی تعریف شده است.

نتایج بدست آمده از این فراترکیب نشان می دهد که مجموعه عوامل و متغیرهای مختلف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی تعیین کننده راهبردهای کلان دولت ها برای مدیریت مصرف پایدار برق می باشند. همانطور که پیش تر اشاره شد اساسا دو راهکار برای مدیریت مصرف پایدار برق قابل تعریف است که یکی مبتنی بر مدیریت سمت تولید و دیگری مبتنی بر مدیریت سمت تقاضا ست، در نتیجه دولت ها با در نظر داشتن عوامل مذکور نسبت به اتخاذ یکی از دو رویکرد و یا ترکیبی از آنها اقدام می کنند. همچنین سبک های سه گانه یکپارچه عمودی،

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

مدیریت دولتی نوین و شراکت عمومی، خصوصی و مردم، به عنوان سبک های غالب در مدیریت مصرف پایدار انرژی برق شناسایی شدند. بر این اساس به منظور دستیابی به اهداف توسعه پایدار در حوزه مصرف انرژی برق که در محور هفتم اهداف توسعه سازمان ملل تعیین شده و شاخص هایی که برای تحقق این اهداف مشخص شده، دولت ها با رویکردهای سه گانه مدیریتی فوق و دو کلان راهبرد مدیریت سمت تولید و مصرف انرژی برق می بایست اقدام به برنامه ریزی برای تحقق شاخص های مصرف پایدار در این حوزه نمایند. نتایج این فراترکیب نشان می دهد که حکمروایی به عنوان یک نظریه نسبتا جدید در مدیریت دولتی، از طریق بازتعریف فرایندهای تصمیم سازی و تصمیم گیری با توجه و تاکید بر نقش کنشگران مختلف علاوه بر دولت (بخش خصوصی و جامعه) در تدوین قوانین، مقررات و برنامه های مختلف مدیریت مصرف برق، می تواند به عنوان ابزاری اثربخش برای تحقق اهداف توسعه پایدار در مصرف برق در نظر گرفته شود. بر این اساس از میان مدل ها و نظریه های متعدد مطرح شده در حوزه حکمروایی، نتایج این فراترکیب نشان می دهد که سه مدل حکمروایی خوب، شبکه ای و همکارانه بیشترین کارکرد در مدیریت مصرف برق در مقالات بررسی شده را داشته اند. به غیر از رویکرد مدیریتی یکپارچه عمودی که اساسا مولفه ها و ارتباطات مبتنی بر نظریه حکمروایی در آن قابل طرح نمی باشند، (ماسی ۲۰۲۲) دو کلان رویکرد دیگر یعنی مدیریت دولتی نوین و شراکت عمومی، خصوصی و مردم (جامعه) از طریق در نظر گرفتن مولفه های اصلی حکمروایی یعنی تعیین ذی نفعان و تعریف نقش های آنها، ساختار دهی مجدد و همچنین نحوه ارتباط بین این کنشگران مختلف قابل بکارگیری می باشد (ترین ۲۰۲۰).

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

۵. نتیجه‌گیری

حکمروایی بعنوان یکی از نظریه های متاخر علوم اجتماعی در حوزه مدیریت دولتی و خدمات عمومی نیز مورد توجه صاحبنظران قرار گرفته است. از جمله مسائلی که در بکارگیری اثربخش نظریه حکمروایی در حوزه خدمات عمومی به طور عام و حوزه انرژی برق بطور خاص وجود دارد، ابهام در تعیین کنشگران مختلف و تعریف نقش آنها در رویکردهای مختلف حکمروایی است و همچنین نقش رویکردهای کلان مدیریتی در سازمان‌های دولتی بطور عام و سازمان‌های ارائه دهنده انرژی برق بطور خاص در امکان‌پذیری استفاده از مدل های حکمروایی، از جمله مهم‌ترین این مسائل است.

به منظور تحلیل و بررسی دقیق تر این مسائل، این تحقیق با هدف تحلیل کیفی نتایج تحقیقات پیشین انجام شده و ارائه تصویری یکپارچه و جامع از چگونگی ارتباط بین رویکردهای کلان مدیریتی در حوزه انرژی برق بعنوان یک حوزه خدمات عمومی، نقش‌های گروه های مختلف ذی‌نفعان و ارتباط آن با راهبردهای عمومی مدیریت مصرف پایدار انرژی برق انجام شده است.

برای انجام این تحقیق از روش فراترکیب هفت مرحله ای سندلوسکی و باروسو استفاده شد و بررسی در یک بازه زمانی ۲۰ ساله به روش نظام مند بر روی ۱۷۹ مقاله (بطورکلی) انجام شد. در طی انجام این تحقیق با استفاده از ابزارهای غربالگری و در طی چهار مرحله مقالات مبنای تحقیق انتخاب، بررسی و مورد تحلیل و کدگذاری قرار گرفتند.

در نهایت براساس نتایج تحلیل‌های انجام شده در خصوص رویکردهای غالب مدیریتی در حوزه صنعت برق سه رویکرد یکپارچگی عمودی یا همان نظام های متمرکز سلسله مراتبی، رویکرد مدیریت دولتی نوین با تاکید بر کارایی اقتصادی و برون سپاری خدمات و همچنین رویکرد شراکت عمومی، خصوصی و مردم (٤P) با تاکید بر توجه به نقش شهروندان و جامعه

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

در برنامه ریزی ارائه خدمات مرتبط با انرژی برق به جامعه شناسایی شدند. در این بخش ارزش افزوده این تحقیق شناسایی رویکرد شراکت عمومی، خصوصی و مردم در خصوص سبک‌های مدیریت حوزه خدمات برق بود که در تحقیقات پیشین کمتر به آن توجه شده است. غالب تحقیقات پیشین در خصوص مدل‌های مدیریتی حوزه مصرف برق به رویکردهای یکپارچگی عمودی و مدیریت دولتی نوین توجه کرده بودند (کالبرو و همکاران ۲۰۱۳، حیدری ۲۰۱۷، گوتو ۲۰۱۵، گریندل و همکاران ۲۰۰۷، دانهو ۲۰۰۴).

توجه صرف به دولت و بخش خصوصی به عنوان ذی‌نفعان اصلی و عدم در نظر گرفتن نقش موثر برای جامعه و شهروندان به عنوان مصرف‌کنندگان اصلی انرژی برق باعث عدم کارایی و اثربخشی بسیاری از برنامه‌های مدیریت مصرف پایدار برق در مرحله جاری‌سازی می‌گردد. در این راستا توجه بیشتر و بررسی کیفی و کمی میزان اثربخشی رویکرد شراکت عمومی، خصوصی و مردم در حوزه های مختلف خدمات عمومی برای تحقیقات آتی توصیه می گردد.

در زمینه تحلیل ذی نفعان نیز نتایج این تحقیق نشان دهنده سه گروه اصلی ذی نفعان می باشد که عبارت از دولت (سازمان های دولتی ارائه دهنده خدمات مرتبط با برق)، بخش خصوصی (کلیه شرکت ها و صنایع فعال در حوزه های پیمانکاری، سرمایه گذاری و تامین خدمات و تجهیزات مرتبط با صنعت برق) و شهروندان (کلیه گروه های مختلف مصرف کننده شامل مصارف کشاورزی، صنعتی، عمومی، خانگی و تجاری) است. برای ذی‌نفعان حوزه دولتی موضوعات باز تعریف نقش‌های دولت و همچنین فرایندهای ارائه خدمات به عنوان موضوعات اصلی مورد توجه قرار گرفته است، برای ذی نفعان حوزه بخش خصوصی موضوعات باز تعریف نقش‌های بخش خصوصی و همچنین مسئله پاسخگویی بخش خصوصی به عنوان موضوعات اصلی مورد توجه قرار گرفته است. نهایتاً برای ذی نفعان حوزه جامعه و شهروندان نیز موضوعات، باز تعریف نقش های مصرف کنندگان مختلف با هدف غنی سازی نقش موثر

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

مصرف‌کنندگان و نه تعریف نقش‌های منفعلانه فعلی و همچنین تدوین فرایندهایی برای تصمیم‌گیری جمعی و جایگزین کردن آن به جای فرایندهای بالا به پایین فعلی، به عنوان موضوعات اساسی شناسایی شدند. در اکثر مطالعات بررسی شده در این تحقیق تمرکز و تاکید بر نقش دولت ها و بخش خصوصی به عنوان ذی نفعان اصلی در مدیریت مصرف برق بوده است (برومل ۲۰۱۲، اکتر وهمکاران ۲۰۱۷، تیبروس و همکاران ۲۰۲۰، چارناک ۲۰۲۰، بردفورد ۲۰۱۵) و مطالعات کمتری به موضوع نقش شهروندان و جامعه در مدیریت مصرف پایدار انرژی برق توجه کرده اند از این منظر ارزش‌افزایی این تحقیق در این قسمت شناسایی نقش های مختلف شهروندان در اجرای موفق راهبردهای دوگانه مدیریت مصرف پایدار انرژی برق است.

همچنین در نتیجه تجمیع، تحلیل و تفسیر یافته های تحقیقات پیشین در خصوص رویکردهای حکمروایی مطرح در مدیریت مصرف برق سه رویکرد حکمروایی شناسایی شد که عبارتند از حکمروایی خوب؛ که تاکید بر توجه به یک مجموعه اصول مشترک و جهان‌شمول برای طراحی تمامی فرایندهای حوزه‌های مدیریت دولتی دارد بعنوان مثال درنظرگرفتن اصول روشن و شفاف پاسخگویی، فسادستیزی، حاکمیت قانون و مسئولیت‌پذیری در طراحی تمامی فرایندهای مرتبط با ارائه خدمات عمومی به جامعه (از جمله برق) از جمله الزامات کلیدی حکمروایی خوب است، حکمروایی شبکه ای؛ که در آن تاکید اساسی بر تبادل منابع بین بخش عمومی و بخش خصوصی برای تحقق حداکثر کارایی در ارائه خدمات عمومی به جامعه است و مسائلی مانند انواع شبکه های حکمروایی و تعریف جایگاه های متفاوت برای دولت و بخش خصوصی در آن مطرح می شود، حکمروایی همکارانه؛ که در آن تاکید اصلی بر تعریف نقش‌های فعالانه برای شهروندان و جامعه در برنامه‌ریزی‌های ارائه خدمات عمومی به جامعه است در این رویکرد مسائلی مانند نحوه ایجاد انگیزه برای مشارکت در شهروندان، ساختار

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

تصمیم‌گیری جمعی و یادگیری اجتماعی از طریق بازخورد در اجرای فرایندهای حکمروایی همکارانه مطرح می‌شود. علی‌رغم اهمیت نقش شهروندان به عنوان گروه های اصلی مصرف-کنندگان انرژی برق، اکثر مطالعات بررسی شده در این تحقیق به رویکرد های حکمروایی خوب و حکمروایی شبکه ای پرداخته اند (نیل ۲۰۱۲، گلترمن ۲۰۱۷، فرا و همکاران ۲۰۲۱، لوبل و همکاران ۲۰۱۶، لورنس ۲۰۱۴، کولیبا و همکاران ۲۰۱۱) و مطالعات کمتری با موضوع حکمروایی همکارانه در حوزه مدیریت مصرف برق انجام شده است در نتیجه از این نظر ارزش افزوده این قسمت از این تحقیق نیز شناسایی کارکردها و نقش‌های مختلف دولت، بخش خصوصی و شهروندان در چارچوب مولفه های مرتبط با حکمروایی همکارانه می باشد. بنابراین از دیگر موضوعات پیشنهادی برای تحقیقات آتی پرداختن به مدل های مختلف حکمروایی همکارانه در راستای مدیریت مصرف پایدار انرژی برق می باشد. بطور کلی نتایج این فراترکیب نشان می‌دهد که در نظر داشتن همزمان سبک های غالب مدیریتی در صنعت برق و محدودیت ها و فرصت های ناشی از آنها به منظور بکارگیری اثربخش رویکردهای سه‌گانه حکمروایی در راستای دستیابی به اهداف مصرف پایدار این انرژی با تاکید بر باز طراحی فرایندهای تصمیم سازی و تصمیم گیری و تعیین نقش های متنوع برای گروه‌های مختلف ذی نفعان (دولت، بخش خصوصی، جامعه) با توجه به دو راهکار کلان مدیریت مصرف یعنی مدیریت سمت تقاضا و مدیریت سمت عرضه موضوعی مهم و قابل توجه است که در تحقیقات پیشین در سطوح مختلف به آن پرداخته شده است.

در نهایت براساس پیشینه نظری مطرح شده در این مقاله و نتایج بدست آمده از این فراترکیب، مدلی مفهومی در قالب شکل شماره ۲ به عنوان الگویی برای حکمروایی در مدیریت مصرف پایدار برق ارائه شده است.

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

مطابق این مدل، شش وضعیت قابل بررسی، که از نقاط تلاقی حاصل از مواجهه دو راهبرد اصلی مدیریت مصرف پایدار برق (مدیریت سمت عرضه و سمت تقاضا)، با سه رویکرد حکمروایی مذکور (حکمروایی خوب، شبکه ای و همکارانه) شکل گرفته اند که در هرکدام از این وضعیت ها نیز مشخص شده است که کنشگران اصلی در آن وضعیت کدامند؟ نقش این کنشگران در وضعیت مورد نظر چیست؟ و رویه یا مبنای اصلی ارتباط بین کنشگران در آن وضعیت بر چه اساسی است؟ همچنین بر اساس نتایج بدست آمده در این فراترکیب سبک مدیریتی یکپارچه عمودی در واقع معادل همان رویکرد حکومت و نه حکمروایی می باشد که بر اساس آن در استفاده از هر دو راهکار اصلی مدیریت مصرف برق، کنشگران اصلی دولت و جامعه هستند با این توصیف که دولت تولید کننده و توزیع کننده انحصاری برق است و جامعه صرفاً به عنوان مجموعه ای از مصرف کنندگان (شهروندان) منفعل در نظر گرفته شده اند، نتایج این پژوهش نشان می دهد که در این حالت اگرچه شبکه های تولید و توزیع انرژی برق به تبع افزایش مصرف این انرژی در کوتاه مدت و حتی در میان مدت (بر اساس عوامل محیطی کشورها) گسترش می یابد، اما این توسعه ماهیتی پایدار ندارد، چرا که نمی‌تواند در راستای تحقق شاخص های چهارگانه اهداف توسعه پایدار برق قرارگیرد. براساس نتایج این فراترکیب و پیشینه نظری، استفاده از رویکردهای حکمروایی در حوزه مدیریت صنعت برق می تواند منجر به توسعه پایدار در این حوزه گردد.

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]

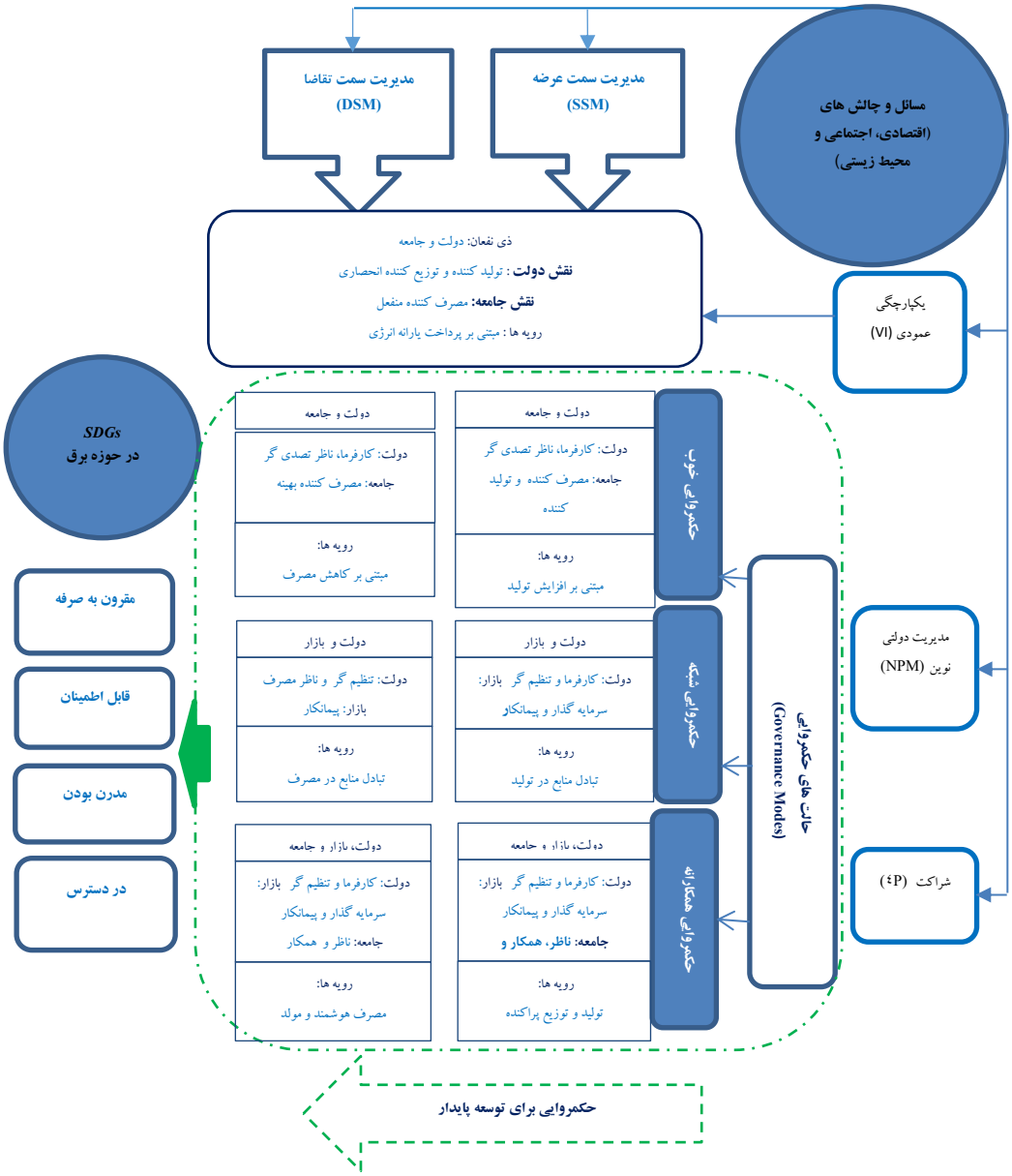

شکل ۲: مدل مفهومی حکمروایی در حوزه مدیریت مصرف پایدار برق – تنظیم کننده : نگارندگان

[Downloaded from epprjournal.ir on 2026-09-08]